

رابطه‌ی هیجان‌های تحصیلی با خلاقیت هیجانی دانش‌آموزان دختر و پسر پایه‌ی

ششم مدارس دولتی و غیردولتی دوره‌ی ابتدایی

علی اکبر عجم*¹، نسرين رنجبر اسفنجير²

اطلاعات مقاله	چکیده
تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۶/۰۳	خصالت‌های هیجانی از جمله ویژگی‌های بارز انسان‌ها هستند که محور اصلی نوآوری، حیات و قدرت اندیشه می‌باشند. این پژوهش نیز با هدف بررسی رابطه‌ی هیجان‌های تحصیلی با خلاقیت هیجانی دانش‌آموزان پایه‌ی ششم دوره‌ی ابتدایی شهرستان گلبهار انجام شد. پژوهش حاضر از حیث هدف کاربردی و برحسب روش از نوع همبستگی می‌باشد و جامعه مورد مطالعه در این پژوهش تمامی دانش‌آموزان پایه‌ی ششم دوره‌ی ابتدایی شهرستان گلبهار که شامل ۱۶۷۶ دانش‌آموز بوده است، مطابق با جدول کرجسی و مورگان و با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای تصادفی ۲۸۶ نفر انتخاب شدند. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه‌ی هیجان‌های تحصیلی پکران (۲۰۰۵) و پرسشنامه‌ی خلاقیت هیجانی آوریل و توماس نولز (۱۹۹۱) بوده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها و آزمون فرضیه‌های تحقیق از ضریب همبستگی پیرسون و آزمون تی مستقل استفاده شد. نتایج به‌دست آمده بیانگر وجود رابطه‌ی معناداری میان هیجان‌های تحصیلی با خلاقیت هیجانی دانش‌آموزان است. از سوی دیگر هیجان‌های تحصیلی باتوجه به نوع مدرسه، اعم از مدارس دولتی و غیردولتی و همچنین جنسیت دارای تفاوت معناداری می‌باشد. خلاقیت هیجانی نیز با توجه به نوع مدرسه تفاوت معناداری نداشت، اما باتوجه به جنسیت دارای تفاوت معناداری بود. بنابراین می‌توان با استفاده از روش‌های تدریس نوین و متنوع، فراهم‌سازی زمینه‌ی گفت‌وگو و مباحثه، فرصت تجربه‌ی هیجانات متنوع و بروز افکار و احساسات را ایجاد و هیجان‌های تحصیلی مثبت و همچنین خلاقیت هیجانی را تقویت کرد.
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۸/۰۹	
نوع مقاله: پژوهشی	
واژگان کلیدی	
هیجان‌ها، خلاقیت، دوره‌ی ابتدایی، دانش‌آموزان	

۱. نویسنده مسئول: دکترای تخصصی برنامه‌ی درسی، گروه علوم تربیتی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. ✉

۲. کارشناسی ارشد تحقیقات آموزشی، گروه علوم تربیتی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

مقدمه

در زندگی تحصیلی، هیجان‌ها در مقاطع و دوره‌های مختلف تحصیلی اثر گسترده و عمیقی بر یادگیری فراگیران می‌گذارند. در واقع هیجان‌ها از طریق تأثیرگذاری بر خودتنظیمی^۱ و دگرتنظیمی^۲ منجر به افزایش انگیزه می‌شوند و دستاوردهای تحصیلی دانش‌آموزان را تحت تأثیر قرار می‌دهند. از این رو درک ماهیت کارکردی هیجان‌ها در موقعیت‌های آموزشی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است (شیخ‌الاسلامی و قنبری طلب، ۱۳۹۷).

گوئنز، پکران، هال و هاگ^۳ (۲۰۰۶) به چهار دلیل مهم و اصلی، هیجان‌ات تحصیلی^۴ دانش‌آموزان را شایسته بررسی می‌دانند: اول آنکه تجربیات هیجانی دانش‌آموزان به‌طور مستقیم مرتبط با سلامت ذهنی‌شان است و دوم آنکه تأثیر هیجان‌ات بر یادگیری و موفقیت دانش‌آموزان مسئله‌ای اساسی در جوامع مدرن محسوب می‌شود و سوم، هیجان‌ات اثر چشمگیری بر کیفیت ارتباط در کلاس درس دارد که به نوبه خود بر آموزش و ارتباط میان معلم و دانش‌آموز تأثیر می‌گذارد و آخرین دلیل آنکه تمرکز بر هیجان‌ات تحصیلی طبق پیش‌نویس نوینی در زمینه هیجان‌ات دانش‌آموز می‌باشد و ممکن است تحقیقات به ما امکان طرح نظریه‌ای را بدهد که موجب تقویت هیجان‌ات تحصیلی، یادگیری و پیشرفت گردد (جمالزاده، ۱۳۹۵).

گلدمن و وینبرگر^۵ (۱۹۹۳) بر این باورند که هرچه ظهور و ابراز این پاسخ‌ها به‌نحوی خلاقانه‌تر، کاربردی‌تر و در راستای نیازهای جامعه باشد، پیشرفت اجتماعی، عاطفی و روانی فرد بهتر و مطلوب‌تر خواهد بود. بی‌توجهی به هیجان‌ها، نبود مدیریت و بی‌توجهی به ابراز آنها می‌تواند آسیب‌های جبران‌ناپذیری به زندگی و سلامت انسان وارد نماید. یکی از شیوه‌هایی که اخیراً توسط پژوهشگران برای رویارویی با هیجان‌های منفی معرفی شده، استفاده از خلاقیت هیجانی^۶ است (تقوی، ۱۳۹۵). مفهوم خلاقیت در زمینه هیجان‌ات از سال ۱۹۸۶ با فعالیت آوریل آغاز شد که به این فرایند به‌عنوان حیطه‌ای جدید در رابطه با تعامل شناخت و هیجان توجه می‌گردد (نظری بولانی و همکاران^۷، ۱۳۹۸). بر اساس تعریف آوریل^۸ (۲۰۰۹) خلاقیت هیجانی به منزله ابراز خود (آمادگی) به شیوه‌ای نو و جدید (بداعت) است که بر پایه خط مشی فکری فرد بسط یافته و روابط میان‌فردی او افزایش می‌یابد (اثربخشی) (معاصر و زارعی، ۱۳۹۸).

1. Self-regulatory
2. Other regulators
3. Goetz, Pekrun, Hall & Haag
4. Academic Emotions
5. Goldman & Weinberger
6. Emotional creativity

۷. نظری بولانی، یاراحمدی، احمدیان، جدیدی

آوریل (۱۹۹۹) برپایه رویکرد سازه‌گرایی اجتماعی براین عقیده بود که هیجان‌ها بیش از آنکه محصول نیروهای بیولوژیکی باشند، شکلی از تعامل‌های اجتماعی هستند که هنجارها و قواعد اجتماعی، آنها را می‌سازند (شاه حسینی و دیگران، ۱۳۹۵). ایوسویک، براکت و مایر (۲۰۰۷) بر این نظر می‌باشند که خلاقیت هیجانی به غنای زندگی هیجانی فرد ارتباط دارد و افراد با خلاقیت هیجانی قادرند به‌طور صحیح موقعیت را ارزیابی و احساسات خود را هنرمندانه بیان کنند (آقابابایی، ۱۳۹۹) به‌گونه‌ای که خلاقیت در هیجان‌ها را به‌عنوان راهی در راستای خلاصی از هیجان‌های مشکل ساز یا رخنه در هیجان‌ها تعریف می‌کنند و بر این عقیده‌اند که با این گونه کنترل در هیجان‌ها، سطوح رفتارها تعدیل‌تر شود (نظری بولانی و همکاران، ۱۳۹۸). او در تبیین سطوح و انواع مختلف پاسخ‌های هیجانی خلاق بیان می‌دارد: در پایین‌ترین سطح خلاقیت هیجانی شامل کاربرد مؤثر هیجان‌ات موجود در فرهنگ عامه و مورد پذیرش است و در بالاترین و پیچیده‌ترین سطح، این پاسخ‌ها مشتمل بر تعدیل و تغییر هیجان‌ات استاندارد می‌باشد (ثابت، ۱۳۹۴).

بررسی متغیرها و مولفه‌های مرتبط با خلاقیت هیجانی می‌تواند ماهیت این نوع خلاقیت را بیش از گذشته روشن سازد (ولیکانی و دیگران، ۱۳۹۵) و از آنجا که خلاق بارآوردن دانش‌آموزان در زمینه‌های متنوع از اهداف مهمی است که همواره صاحب‌نظران حوزه‌ی تعلیم و تربیت به آن توصیه کرده‌اند و با رسالت آموزش و پرورش یعنی شکوفایی استعداد و توانایی‌های خاص و بالقوه ارتباط مستقیمی دارد، اهمیت انجام اینچنین تحقیقاتی احساس می‌شود از این سو پژوهشگر نیز به قصد بررسی رابطه‌ی هیجان‌ات تحصیلی دانش‌آموزان در خلاقیت هیجانی به مطالعه پرداخته است.

تاکنون پژوهش‌های مختلفی در این زمینه انجام شده است؛ پژوهش حسینی، جامی، قربانی و آغه (۱۳۹۷) که به مقایسه‌ی هیجان‌های تحصیلی دانش‌آموزان مدارس دولتی و شاهد دوره‌ی دوم ابتدایی در درس علوم تجربی انجامید نیز نشان داد که هیجان‌های خستگی از تکالیف و اضطراب امتحان دانش‌آموزان مدارس شاهد به‌طور معناداری بالاتر از دانش‌آموزان مدارس عادی است؛ و اما هیجان لذت بین دانش‌آموزان هر دو نوع مدرسه تفاوت معناداری ندارد و در رابطه با هیجان‌های تجربه‌شده بر مبنای متغیر جنسیت نیز دختران به‌طور کلی اضطراب امتحان بالاتری را به نسبت پسران تجربه می‌کنند؛ لذا می‌توان چنین نتیجه گرفت که نوع مدارس ممکن است در متغیرها مؤثر باشد، پژوهش سلیمانی شیلو (۱۳۹۶) در راستای روابط میان هیجان‌های تحصیلی دانش‌آموزان، والدین و معلم با عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان بیان می‌دارد که هیجان‌های تحصیلی والدین و معلمان نیز بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان مؤثر است. پژوهش فیروزآبادی و یوسفی (۱۳۹۸) نیز بیان می‌دارند که ابعاد کارکرد خانواده و سبک‌های مقابله‌ای نیز بر خلاقیت هیجانی مؤثر می‌باشد.

پژوهش اصغری و شریفی (۱۳۹۶) با پژوهش بر روی ۱۲۶ پسر و ۲۲۷ دختر مقطع متوسطه اول از دبیرستان‌های دولتی شهر بجنورد به تحلیل ارتباط و تمایز خلاقیت هیجانی و خلاقیت شناختی بر اساس عامل‌هایشان پرداختند، نتایج ارائه شده بیانگر همبستگی مثبت و معنادار خلاقیت هیجانی و خلاقیت شناختی و ابعاد آنها می‌باشد، گفتنی است که با وجود همبستگی معنادار، دارای ضرایب متوسط و پایین هستند که می‌توان آن را ادعایی بر تمایز ابعاد خلاقیت هیجانی و شناختی برشمرد.

در همین راستا شاه‌حسینی و دیگران (۱۳۹۵) در مطالعه‌ای که بر روی ۳۰۷ دانش‌آموز دختر مقطع متوسطه دوره دوم شهر تهران انجام دادند؛ به این نتیجه دست یافتند که هرچه دانش‌آموزان از نظر هیجانی، خلاقیت بیشتری داشته باشند، آسان‌تر و بهتر می‌توانند هیجان‌ات خود را بشناسند و آشکار سازند و در نتیجه با دیگران ارتباط راحت‌تر و بهتری برقرار نمایند. تقوی (۱۳۹۵) نیز در پژوهش خود به بررسی رابطه واسطه‌ای هیجان‌های تحصیلی در رابطه خلاقیت هیجانی با انگیزش تحصیلی پرداخت و نقش واسطه‌ای هیجان‌های مثبت در رابطه خلاقیت هیجانی با انگیزش درونی و نقش واسطه‌ای هیجان‌های منفی در رابطه خلاقیت هیجانی با انگیزش بیرونی تأیید شد و اریول و همکاران (۲۰۱۶) در پژوهش رابطه خلاقیت هیجانی با انگیزه درونی و درگیری دانشگاهی در دانشجویان و همچنین عملکرد واسطه‌گری احساسات مثبت مرتبط با کلاس را بررسی نمود، داده‌های به دست آمده حاکی از آن است که توسعه سطح بالای خلاقیت هیجانی مهارکننده باعث تقویت فعال شدن احساسات مثبت مانند قدردانی، عشق و امید در کلاس می‌شود. افزون بر این، خلاقیت هیجانی با تجربه احساسات مثبت، انگیزه درونی و درگیری دانشگاهی دانشجویان را پیش‌بینی می‌کند. پکران و دیگران (۲۰۱۰) نیز با هدف نقش هیجان‌ات تحصیلی در خودتنظیمی یادگیری و موفقیت به آزمایش بر روی دانشجویان پرداختند. نتایج نشان داد که احساسات دانشگاهی به‌طور معناداری با انگیزه دانش‌آموزان، استراتژی‌های یادگیری، منابع شناختی، خود تنظیمی و موفقیت تحصیلی و نیز شخصیت و سوابق کلاس مرتبط هستند.

با بررسی پیشینه پژوهش مشخص شد پژوهشی که به‌طور دقیق به بررسی رابطه بین هیجان‌های تحصیلی و خلاقیت هیجانی در دانش‌آموزان پردازد یافت نشد؛ از این روی پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه هیجان‌های تحصیلی با خلاقیت هیجانی دانش‌آموزان دختر و پسر پایه ششم مدارس دولتی و غیردولتی مقطع ابتدایی انجام شده و در صدد پاسخگویی به پرسش‌های زیر است:

۱. آیا بین هیجان‌های تحصیلی با خلاقیت هیجانی رابطه معناداری وجود دارد؟

۲. آیا میزان هیجان‌های تحصیلی و خلاقیت هیجانی بر حسب جنسیت و نوع مدرسه تفاوت دارد؟

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از نوع همبستگی و در سال ۱۳۹۸ انجام شده است. جامعه آماری پژوهش شامل تمامی دانش‌آموزان دختر و پسر پایه ششم ابتدایی مدارس دولتی و غیردولتی شهرستان گلپه‌ار در سال تحصیلی ۹۸-۹۹ بود که تعداد آنان شامل ۱۶۷۶ دانش‌آموز بود. با توجه به روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای ابتدا از مناطق روستایی تعداد ۴ مدرسه و از مناطق شهری ۱۰ مدرسه به صورت تصادفی انتخاب شد که انتخاب نوع مدرسه هم به نسبت تعداد دانش‌آموزان در مدارس غیردولتی و دولتی بر اساس جنسیت انجام شد. سپس از هر مدرسه انتخاب شده از مناطق شهری و روستایی یک کلاس پایه ششم ابتدایی انتخاب شد. در نهایت، تعداد ۱۱ کلاس پایه ششم ابتدایی از مدارس دولتی و تعداد ۳ کلاس پایه ششم ابتدایی از مدارس غیردولتی انتخاب شد که از این تعداد ۴ کلاس پایه ششم ابتدایی از مناطق روستایی (۱ کلاس از مدارس غیردولتی و ۳ کلاس از مدارس دولتی) و ۱۰ کلاس پایه ششم از مناطق شهری (۲ کلاس از مدارس غیردولتی و ۸ کلاس از مدارس دولتی) بود و بر اساس جدول کرجسی و مورگان (۱۹۷۰)، ۲۸۶ دانش‌آموز به عنوان نمونه پژوهش انتخاب شدند که از این تعداد ۱۳۷ دانش‌آموز دختر و ۱۴۹ دانش‌آموز پسر بودند. از این میان ۲۵۴ دانش‌آموز در مدارس دولتی و ۳۲ دانش‌آموز در مدارس غیردولتی مشغول به تحصیل بوده‌اند.

ابزار گردآوری داده‌ها شامل پرسشنامه هیجان‌های تحصیلی پکران (۲۰۰۵) و پرسشنامه خلاقیت هیجانی آوریل و توماس نولز (۱۹۹۱) بوده است.

پرسشنامه هیجان‌های تحصیلی پکران (۲۰۰۵): پرسشنامه هیجان‌های تحصیلی، توسط پکران و گوئتز، تیتز و پری (۲۰۰۵) طراحی شده است. این پرسشنامه دارای ۴۳ سؤال و ۷ مولفه^۲ می‌باشد و بر اساس طیف پنج گزینه‌ای لیکرت با سؤالاتی مانند (از حضور در کلاس لذت می‌برم) به سنجش هیجان‌های تحصیلی می‌پردازد. بر اساس این روش از تحلیل، نمره‌های به دست آمده را جمع کرده، حداقل امتیاز ممکن ۴۳ و حداکثر ۲۱۵ بوده است. نمره بین ۴۳ تا ۷۱ به معنای حد پایین هیجان‌های تحصیلی، نمره بین ۷۱ تا ۱۴۳ به معنای هیجان‌های تحصیلی متوسط و نمره بالاتر از ۱۴۳ به منظور حد بالای هیجان‌های تحصیلی می‌باشد. در پژوهشی که توسط کدیور،

فرزاد، کاوسیان و نیکدل (۱۳۸۸)، با هدف بررسی روایی عاملی و پایایی پرسشنامه بر روی ۶۰۰ دانش‌آموز دختر و پسر انجام شد نتایج نشان داد که این پرسش‌نامه از همسانی درونی قابل قبولی برخوردار است و ضرایب آلفای کرونباخ در زیر مقیاس‌های آن بین ۰/۷۴ تا ۰/۸۶ است؛ همچنین نتایج تحلیل عاملی تأییدی نشان داد که ساختار پرسش‌نامه برازش قابل قبولی با داده‌ها دارد و همه شاخص‌های نیکویی برازش، مدل را تأیید می‌کنند. در این پژوهش با استفاده از آزمون کرونباخ پایایی آزمون مورد سنجش قرار گرفت که ضریب پایایی آن ۰/۸۹ به دست آمده است. پرسشنامه خلاقیت هیجانی آوریل و توماس نولز (۱۹۹۱): آوریل و توماس نولز (۱۹۹۱) در سنجش خلاقیت هیجانی چهار ملاک^۲ را در نظر گرفته‌اند. این آزمون حاوی ۳۰ گویه است که در یک طیف پنج درجه‌ای لیکرت تنظیم شده‌اند (آوریل، ۱۹۹۴). پاسخ‌دهنده در هنگام پاسخگویی باید در بیان احساسات و تجربه هیجان‌ات و اندیشه، خود را با یک فرد معمولی مقایسه کند و گزینه (۵) را هنگامی علامت بزند که گویه درباره او کاملاً صدق می‌کند و گزینه (۱) را هنگامی علامت بزند که شدیداً مخالف گویه است یا به عبارتی درباره او صدق نمی‌کند. از ۳۰ گویه مذکور ۷ مورد با آمادگی هیجانی، ۱۴ مورد به نوآوری، ۵ مورد به اثربخشی و ۴ مورد به اصالت مربوط می‌شود و ۲ مورد از ۳۰ گویه (۱۱ و ۲۹) آزمون به طور معکوس نمره-گذاری می‌شود. نمره‌گذاری پرسشنامه بر اساس طیف لیکرت ۵ درجه‌ای، کاملاً مخالفم (۱) و... کاملاً موافقم (۵) می‌باشد. بر اساس این روش از تحلیل نمره‌های به دست آمده را جمع کرده، حداقل امتیاز ممکن ۳۰ و حداکثر ۱۵۰ می‌باشد. نمره بین ۳۰ تا ۵۰ بیانگر میزان خلاقیت هیجانی پایین و نمره بین ۵۰ تا ۱۰۰، میزان خلاقیت هیجانی متوسط و نمره بالاتر از ۱۰۰ بیانگر میزان خلاقیت هیجانی بالاست. قدیری نژادیان (۱۳۸۱) با انجام تحلیل عاملی بر روی مواد پرسش‌نامه با استفاده از روش متمایل، تغییراتی را در ابزار مذکور انجام داد. او «روایی سازه» خلاقیت هیجانی را از طریق محاسبه ضریب پیرسون میان مواد آزمون با عوامل هر ماده به دست آورد که همبستگی تناسبی میان داده‌های مذکور انجام داد که به طور میانگین حدود ۰/۵ بود. برای مطالعه ضریب اعتبار آزمون، گاتزاهی و آوریل (۱۹۹۶)، طی دو مطالعه بر روی دانشجویان روان‌شناسی با استفاده از سیاهه خلاقیت هیجانی دریافتند که این ابزار همسانی درونی بالایی دارد. قدیری نژادیان (۱۳۸۱) با اجرای این ابزار بر روی دانشجویان دانشگاه‌های دولتی تهران اعتبار این سازه را اندازه‌گیری کرد. همسانی درونی آن جهت برآورد در اعتبار با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۵۲ بود که نشانگر برخورداری آزمون از همسانی درونی مناسبی بود. در این پژوهش با استفاده از

آزمون کرونباخ پایایی آزمون مورد سنجش قرار گرفته که ضریب پایایی آن ۰.۸ به دست آمده است.

داده‌های گردآوری شده با استفاده از نرم افزار SPSS نسخه ۲۴ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. برای بررسی رابطه بین متغیرهای هیجان‌های تحصیلی و اخلاقیات هیجانی از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد و برای بررسی تفاوت میزان اخلاقیات هیجانی و هیجان‌های تحصیلی دانش‌آموزان بر اساس جنسیت و نوع مدرسه از آزمون تی مستقل استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

هیجان‌های تحصیلی از جمله ابعاد شخصیتی‌اند که مرتباً در فرایند یادگیری حضور دارند و بر آن اثرگذارند و اعم از مثبت و منفی زیربنای اکثر رفتارهای ما می‌باشند که می‌توانند به صورت آگاهانه یا ناآگاهانه عمل نمایند (تقوی، ۱۳۹۵، ص. ۴) و اخلاقیات هیجانی بالا بمنزله بروز هیجان‌ها و احساسات با استفاده از پاسخ‌های مناسب و اصیل و ارائه راهکارهای مؤثر برای حل تعارضات و تناقضات می‌باشد (شاه حسینی و دیگران، ۱۳۹۵، ص. ۵۱).

در تحقیق حاضر - که از نوع تحقیقات همبستگی است - به تحلیل و بررسی رابطه بین هیجان‌های تحصیلی و اخلاقیات هیجانی دانش‌آموزان دختر و پسر پایه ششم مدارس دولتی و غیردولتی شهرستان گلبهار پرداخته شده است.

جدول شماره ۱ میانگین و انحراف استاندارد متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد:

جدول شماره ۱: میانگین و انحراف استاندارد متغیر هیجان تحصیلی و اخلاقیات هیجانی

متغیر	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف استاندارد
هیجان‌های تحصیلی	۷۵	۱۸۷	۱۱۹/۳۳	۲۳/۰۵
اخلاقیات هیجانی	۷۲	۱۳۱	۹۹/۲۸	۱۳/۱۵

برای پاسخ به سؤال ۱ پژوهش حاضر، با استفاده از آزمون همبستگی پیرسون رابطه میان متغیرها مورد سنجش قرار گرفت:

جدول شماره ۲: آزمون همبستگی پیرسون بین هیجان‌های تحصیلی و اخلاقیات هیجانی

هیجان‌های تحصیلی	اخلاقیات هیجانی
هیجان‌های تحصیلی	همبستگی پیرسون ۰.۱۹۹**
اخلاقیات هیجانی	همبستگی پیرسون ۰.۱۹۹**

علامت ** دو ستاره، وجود همبستگی را در سطح معناداری ۰.۰۱ نشان می‌دهد

باتوجه به نتایج به‌دست آمده در جدول فوق، میان هیجان‌های تحصیلی و خلاقیت هیجانی رابطه مثبت و معناداری ($\text{sig}=0.001$) وجود دارد.

و برای پاسخ به سؤال ۲ پژوهش نیز با استفاده از آزمون فرض تی مستقل تفاوت متغیرهای هیجان‌های تحصیلی و خلاقیت هیجانی بر اساس نوع مدرسه و جنسیت بررسی شده است.

جدول شماره ۳: جدول نتایج آزمون تی مستقل جهت بررسی تفاوت میزان هیجان‌های تحصیلی دانش‌آموزان پایه ششم ابتدایی بر حسب نوع مدرسه و جنسیت

توزیع t	درجه آزادی	سطح معنا داری	خطای استاندارد تفاوت	فاصله اطمینان ۹۵٪ تفاوت ها		نوع مدرسه	جنسیت
				پایین	بالا		
۲۸۵۲	۲۸۴	۰.۰۰۵	۰.۰۹۶	۰.۰۸۵	۰.۴۶۴	نوع مدرسه	۹۳/۳۱
۳.۲۵۶	۲۸۴	۰.۰۰۱	۰.۰۶۰	۰.۰۷۷	۰.۳۱۶	جنسیت	۹۳/۳۱

همان‌گونه که در جدول شماره ۳ مشاهده می‌شود، مقادیر سطح معناداری برای هر دو آزمون تی مستقل کمتر از ۰/۰۱ می‌باشد؛ بنابراین فرض صفر رد می‌شود و بین هیجان‌های تحصیلی دانش‌آموزان بر حسب نوع مدرسه و جنسیت تفاوت معناداری وجود دارد. میانگین هیجان‌های تحصیلی دانش‌آموزان در مدارس دولتی (۱۲۰/۳۲) بیشتر از میانگین هیجان‌های تحصیلی دانش‌آموزان در مدارس غیردولتی (۱۱۱/۴۸) می‌باشد؛ همچنین میانگین هیجان‌های تحصیلی دختران (۱۲۳/۵۳) بیشتر از میانگین هیجان‌های تحصیلی پسران (۱۱۵/۴۵) می‌باشد.

جدول شماره ۴: جدول نتایج آزمون تی مستقل برای بررسی تفاوت میزان خلاقیت هیجانی دانش‌آموزان پایه ششم ابتدایی بر حسب نوع مدرسه و جنسیت

توزیع t	درجه آزادی	سطح معنا داری	خطای استاندارد تفاوت	فاصله اطمینان ۹۵٪ تفاوت ها		نوع مدرسه	جنسیت
				پایین	بالا		
۱/۹۱	۲۸۴	۰/۰۵۶	۰/۰۸۳	۰/۰۰۴	۰/۳۲۵	نوع مدرسه	۵۳/۳۱
۳/۲۷	۲۸۴	۰/۰۰۱	۰/۰۵۲	۰/۰۶۸	۰/۲۷۳	جنسیت	۵۳/۳۱

همان‌گونه که در جدول شماره ۴ مشاهده می‌شود، مقادیر سطح معناداری برای آزمون تفاوت میزان خلاقیت هیجانی دانش‌آموزان پایه ششم ابتدایی بر اساس نوع مدرسه بیشتر از ۰/۰۵ می‌باشد؛ بنابراین فرض صفر تأیید می‌شود و میزان خلاقیت هیجانی دانش‌آموزان پایه

ششم ابتدایی بر اساس نوع مدرسه، تفاوت معناداری وجود ندارد. افزون بر این، مقادیر سطح معناداری برای آزمون تفاوت میزان خلاقیت هیجانی دانش‌آموزان پایه ششم ابتدایی بر حسب جنسیت کمتر از ۰/۰۱ می‌باشد بنابراین فرض صفر رد می‌شود و میزان خلاقیت هیجانی دانش‌آموزان پایه ششم ابتدایی بر حسب جنسیت تفاوت معناداری وجود دارد و میانگین خلاقیت هیجانی دختران (۱۰۱/۵۵) بیشتر از میانگین خلاقیت هیجانی پسران (۹۷/۲۳) می‌باشد.

بحث و نتیجه‌گیری

باتوجه به هدف مطالعه مبنی بر بررسی رابطه هیجان‌های تحصیلی با خلاقیت هیجانی دانش‌آموزان دختر و پسر پایه ششم مدارس دولتی و غیردولتی مقطع ابتدایی نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد بین هیجان‌های تحصیلی و خلاقیت هیجانی رابطه معناداری وجود دارد. تقوی (۱۳۹۵) نیز همسو با نتیجه حاصل بیان می‌دارد که رابطه مثبت و معناداری میان هیجان‌های تحصیلی مثبت و منفی با خلاقیت هیجانی وجود دارد. بر اساس یافته‌های موجود دانش‌آموزانی که هیجان‌های تحصیلی بالایی دارند، از خلاقیت هیجانی بالایی نیز برخوردارند، درحقیقت آنان هیجان‌های بیشتری را در زندگی خود تجربه می‌کنند و بهتر می‌توانند پاسخ‌های نوآورانه و خلاقانه را تولید نمایند. شاه‌حسینی و دیگران (۱۳۹۵) نیز بیان می‌دارند که هراندازه دانش‌آموزان از نظر هیجانی دارای خلاقیت بیشتری باشند، نسبت به هیجان‌های خود بهتر و آسان‌تر شناخت پیدا کرده و ابراز می‌دارند در نتیجه راحت‌تر ارتباط برقرار می‌نمایند.

در راستای پاسخ به سؤال دوم این پژوهش مبنی بر آنکه آیا جنسیت و نوع مدرسه بر این مولفه‌های اثرگذار است، نتایج حاصل از آزمون فرض تی مستقل بدین معناست که هیجان‌های تحصیلی باتوجه به نوع مدرسه و جنسیت تفاوت معناداری دارد، در همین راستا پژوهش‌های حسینی و همکاران (۱۳۹۷) مبنی بر وضعیت هیجان‌های تحصیلی دانش‌آموزان در کلاس درس علوم تجربی نیز نشان داده است که در هیجان‌های خستگی از تکالیف و اضطراب امتحان دانش‌آموزان مدارس شاهد به طور معناداری بالاتر از دانش‌آموزان مدارس عادی است. اما در هیجان لذت تفاوت معناداری بین دانش‌آموزان دو مدرسه یافت نشد.

مطالعات گوناگون در زمینه تفاوت‌های پسران و دختران نشان داده است که آنان از منظر هوش هیجانی، تصمیم‌گیری، تنظیم شناختی و... متفاوت هستند، بگونه‌ای که دختران در زمینه هوش هیجانی، از خودکنترلی، خودآگاهی و هوشیاری اجتماعی بالاتری برخوردارند، اما مهارت کنترل خلق در دختران پایین‌تر است؛ از سوی دیگر، برخی از تفاوت‌های جنسیتی ریشه‌زیستی دارند، دختران و پسران به لحاظ الگوی تصمیم‌گیری نیز با یکدیگر متفاوت هستند. برای نمونه،

زنان نسبت به مردان در موقعیت باخت، حساسیت بیشتری دارند و این تفاوت ناشی از قشر لب فرونتال است. عوامل فرهنگی نیز در ویژگی‌های دختران و پسران اثرگذار هستند. فرصت انتخاب از این جمله عوامل فرهنگی است، در همه جوامع پسران از آزادی و فرصت بیشتری برای انتخاب برخوردارند و از دختران بیشتر انتظار می‌رود که پیرو و تابع تصمیمات دیگران باشند (سپاسیان و شیخ الاسلامی، ۱۳۹۶: ۳۷).

در ادامه، برای بررسی خلاقیت هیجانی دانش‌آموزان با توجه به نوع مدرسه و جنسیت دانش‌آموزان بدین نتیجه دست یافتیم که خلاقیت هیجانی در مدارس دولتی و غیردولتی دارای تفاوت معناداری نمی‌باشد. از سوی دیگر، خلاقیت هیجانی دانش‌آموزان با توجه به جنسیت دارای تفاوت معناداری می‌باشد. مطالعات گوناگون در زمینه تفاوت‌های پسران و دختران نشان داده است که آنان از منظر هوش هیجانی، تصمیم‌گیری و تنظیم شناختی متفاوت هستند، به گونه‌ای که دختران در زمینه هوش هیجانی، از خودکنترلی، خودآگاهی و هوشیاری اجتماعی بالاتری برخوردارند، اما مهارت کنترل خلق در دختران پایین‌تر است. عوامل فرهنگی نیز در ویژگی‌های دختران و پسران اثرگذارند. فرصت انتخاب از جمله این عوامل فرهنگی است، در همه جوامع پسران از آزادی و فرصت بیشتری برای انتخاب برخوردارند و از دختران بیشتر انتظار می‌رود که پیرو و تابع تصمیمات دیگران باشند (سپاسیان و شیخ الاسلامی، ۱۳۹۶: ۳۷).

تورنس با توجه به مطالعات و تجربیات در طی ۱۵ سال پژوهش و همچنین آموزش تفکرات خلاق، بیان می‌دارد که خلاقیت را می‌توان آموزش داد (ثابت، ۱۳۹۴: ۷۹). در نتیجه از آنجا که خلاقیت از سنین پایین قابل آموزش و تقویت است، توجه و تمرکز بر عوامل اثرگذار بر خلاقیت هیجانی دانش‌آموزان، حائز اهمیت می‌باشد. رد ارزشیابی کمی و انجام ارزشیابی کیفی و توصیفی در مقطع ابتدایی از جمله عواملی است که می‌تواند در ایجاد هیجان‌های تحصیلی مثبت اثرگذار باشد، در این راستا به معلمان و مدیران پیشنهاد می‌شود به توانایی‌ها و پیشرفت دانش‌آموزان برحسب تفاوت‌های فردی آنان توجه و ارزش‌های فردی را پررنگ و از ایجاد فضای رقابتی ناسالم جلوگیری نمایند. از سوی دیگر با توجه به آنکه فراهم‌سازی محیطی پویا، فعال و متنوع از خستگی، دلزدگی و ناامیدی می‌کاهد، به معلمان پیشنهاد می‌شود با به‌کارگیری روش‌های تدریس نوین و خلاقانه و انجام فعالیت‌های متنوع آموزشی همچون نمایش، کاوشگری، بدیعه-پردازی، لذت، غرور و امیدواری را در دانش‌آموزان تقویت و با موقعیت‌هایی متنوع روبه‌رو کرده و با استفاده از گفت‌وگو و مباحثه در رابطه با آن، فرصت تجربه هیجان‌ات متنوع و بروز افکار و احساسات را ایجاد نمایند. همچنین به دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت پیشنهاد می‌شود در راستای تقویت هیجان‌های تحصیلی مثبت در دانش‌آموزان به برگزاری کارگاه‌های آموزشی و کلاس‌های ضمن خدمت برای معلمان و مدیران پردازند.

درانجام این پژوهش، پژوهشگر با محدودیت‌هایی از جمله لزوم حضور پژوهشگر و همچنین محدودیت در زمان مراجعه به آموزشگاه‌ها برای تکمیل پرسشنامه‌ها روبه‌رو بوده است.

سیاسگزاری

این پژوهش برگرفته از پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه پیام نور مرکز گناباد است. نویسندگان مقاله بر خود لازم می‌دانند از همکاری و مساعدت مسئولان محترم دانشگاه پیام نور و استادان بزرگوار و همه عزیزانی که در این پژوهش ما را یاری داده‌اند سپاسگزاری کنند.

فهرست منابع

- Aghababaei, M (2020). Predicting marital satisfaction based on emotional intelligence and emotional creativity of couples, *Applied research in counseling*, No. 8: 101-85(Text in Persian)
- Asadi Mobarake, N. (2016). Investigating of the relationship between Inviting Education style academic emotions and academic performance elementary sixth grade students. Departments of the Faculty of psychology and Education, Allameh Tabataba'i University (Text in Persian)
- Asghari, D & Sharifi, N. (2017). Analysis of the relationship and the distinction between two types of emotional and cognithre creativity on the basis of their factors. *Journal of psychometric*, 2, 30-49(Text in Persian)
- Averill, J.R, (1994). Emotional Creativity Inventory: Scale: construction and validation, Paper presented at the meeting of the International Society for Research on Emotion, Cambridge, MA.
- Bahadori KHosroshahi, J. Mesr Abadi, J. (2019). The Role of Academic Engagement, Cognitive Assessment and Academic Self-concept with of Positive and Negative Emotions Students, *Journal of Modern psychological preceding studies*. 50, 87-110(Text in Persian)
- Firoozabadi, S. Yousefi, S (2019). Predicting Emotional Creativity Based on the Dimensions of Family Function with the Mediating Role of Coping Styles, *Knowledge and Research in Applied Psychology*, No. 78: 78-68(Text in Persian)
- Ghadiri Nejadian, F (2002), A Preliminary Normative Study of ECI Emotional Creativity Scale on Daily Students of Tehran Universities, Tarbiat Moallem University of Tehran (Text in Persian)
- Gutbezah, J & Averill, J. R, (1996). Individual differences in emotional creativity as manifested in words and pictures, *Creativity Research Journal*, 9, 327-337.
- Hoseini, S, A. Jami, M. Ghorbani, F. Aghe, M. (2019). The excitement of the status of academic science in the classroom: compare and control the second period elementary public-school students in Sanandaj. Primary School Science Education Conference, Farhangian University, Ardabil. (Text in Persian)
- Jamalzadeh, M. (2017). The relationship between teachers' expectations with exciting educational and academic performance of elementary school students of Shahrood. General Psychology, Science and Research Branch of shahrood, Islamic Azad University. (Text in Persian)
- Kadivar, P. Farzad, V. Kavousian, J. Nikdel, F (2009). Validation of Pekran Academic Emotions Questionnaire, *Educational Innovations Quarterly*, Volume 8, Number 32: 7-38. (Text in Persian)

- Moaser, H. Zarei, H.A.(2019). Emotional Creativity and Self-Learning: The Mediating Role of Progress Motivation, *Psychology*, No. 92: 457-440(Text in Persian)
- Nazari Bolani, G & others (2019). Development of a causal model of explaining school well-being based on the orientation of development goals and basic psychological needs with the mediating role of emotional creativity and self-efficacy, *New Psychological Research*, No. 54: 230-199(Text in Persian)
- Oriol, X & Amutio, A & Mendoza, M & Da Costa, S & Miranda, R. (2016). Emotional Creativity as Predictor of Intrinsic Motivation and Academic Engagement in University Students: The Mediating Role of Positive Emotions.*frontiers in psychology*. vol7:1243
- Pekrun, R & Goetz, T & Titz, W & Perry, R (2010). Academic Emotions in Students' Self-Regulated Learning and Achievement: A Program of Qualitative and Quantitative Research. *Educational Psychologist*. Volume 37, Issue 2, pp 91-105
- Sabet, M. (2016). Standardization of Averill's Emotional Creativity. *Innovation & Creativity in Human Sciences*. 2, 77-96(Text in Persian)
- Sepasian, H. Sheykhholeslami, R. (2018). The role of emotion in children's decision making, *Contemporary Psychology*, 11(2), 36-51(Text in Persian)
- Shahhoseini, S. forozanfar, A. hashemi, F. taheri, N. (2016). The Comparison of Alexithymia and Emotional Creativity among Gifted and Normal Female Students. *Empowering Exceptional Children*,7(3), 50-59 (Text in Persian)
- Sheikhol Eslami, R & Ghanbari Talab, M. (2018). Relationships between metacognitive knowledge and school well-being: Meditating role of academic emotions, *Quarterly of Applied Psychology*, Vol. 12, No. 3(47), 375-395 (Text in Persian)
- Solaimani Shebailo, N. (2017). The Relationships between the Students', the Parents' and Teachers' Academic Emotions with Academic Performance. *Faculty of Psychology and Educational Sciences*, University of Tabriz. (Text in Persian)
- Taghavi, H. (2017). The mediating role of academic emotions in the relationship between emotional creativity and academic motivation of secondary school students in Birjand. Department of Psychology, *Faculty of Education and Psychology*, University of Birjand. (Text in Persian)
- Valikhani, A & others (2016). Predicting Critical Thinking Based on Emotional Creativity in Shiraz University Students, *Educational Research*, No. 33: 46-32(Text in Persian)
- Valikhani, A. Maleki Majd, M. Hashemi, R. (2018). Prediction of Critical Thinking Based on Emotional Creativity in University Students. *Journal of Educational Research*, 3 (33) :31-46 (Text in Persian)

